

BANCURILE POLITICE ÎN AMERICA ZILELOR NOASTRE

Constantin ERETESCU*

Bancurile, alături de zvonuri, anecdote și legende urbane, sunt o componentă a folclorului orășenesc. „Ca orice produs folcloric, ele au trăsăturile literaturii populare: circulă pe cale orală, apelează la formule, sunt producții anonime, cunosc variante”¹. Narațiuni scurte, alcătuite cel mai adesea dintr-un singur episod și o poantă, replică finală neașteptată, aparent contrară logicii povestirii, bancurile s-au bucurat dintotdeauna de o largă circulație și apreciere.

Oricât de scurte ar fi, reduse uneori la întrebare/răspuns, la ghicitoare, cu un coparticipant presupus, sau la un simplu joc de cuvinte, bancurile conțin un nucleu epic. Scopul lor principal este umorul, provocarea râsului. Ca orice act folcloric, bancurile au o circulație orală. În epoca actuală, în condițiile în care populația orașelor este educată, capabilă nu doar să citească, ci să mânuiască computerele, să participe la viața socială, oralitatea își lărgește simțitor sfera, incluzând forme noi, necunoscute lumii rurale.

Cei care au studiat această componentă a folclorului au relevat mai ales această trăsătură. Astfel, Cathy Linn Preston consideră că bancul este „a form of stylized verbal, visual, or physical play that is meant to be humorous within its performance frame – o formă de joc stilizat verbal, vizual sau fizic, menit să fie umoristic în cadrul oferit de performarea lui”². Barbara Babcock socotește că bancul „may be broadly defined as any act of expressive behavior which inverts, contradicts, abrogates, or in some fashion presents an alternative to commonly held cultural codes, values, and norms be they linguistic, literary, or artistic, religious, or social and political – ar putea fi definit în termeni generali ca orice act de comportament expresiv care inversează, contrazice, abrogă sau prezintă o alternativă oarecare la

* Brown University, SUA.

¹ Cf. Constantin Eretescu, „Folclor citadin: bancurile”, în *Știma Apei. Studii de mitologie și folclor*, București, Editura Ethnologică, 2007, p. 161.

² Cathy Linn Preston, „Joke”, în *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. Editată de Thomas A. Green, vol. I, ABC-CLIO, Santa Barbara-California, Denver-Colorado, Oxford-Anglia, 1997, p. 471.

coduri culturale, valori și norme comune, fie ele lingvistice, literare, artistice, religioase, sau sociale și politice”³.

Richard Dawkins introduce termenul *Meme* (pronunțat *mim*, similar cu a mima, a imita) pe care îl definește drept „an idea, behavior or style that spread from person to person within a culture – o idee, comportament sau stil care trece de la om la om în cuprinsul unei culturi”⁴. *Meme* este calea prin care se produce transmisia acelor fenomene care pot fi preluate prin imitare, fie că e vorba de scris, vorbire, gesturi, simboluri sau ritualuri. Bancul, prin capacitatea lui de a trece de la o persoană la alta, ar aparține acestui concept⁵.

Varietatea tematică a bancurilor este impresionantă. Între categoriile aflate în circulație în lumea contemporană putem cita bancurile despre cupluri, blonde, celebrități, bancuri sexuale, profesionale, despre doctori, polițiști, preoți, despre nebuni, peștișorul de aur, bancuri etnice, regionale, politice, religioase, cu Bulă sau echivalentul lui în alte culturi etc.

Între acestea, bancurile politice exprimă, cel mai adesea, punctul de vedere al populației unui stat, cel puțin al unei părți a ei, față de trăsăturile sistemului politic, economic, social în care trăiește și pun în evidență limitele și neîmplinirile lui. Multe din ele se referă la personalitățile sale cele mai proeminente. Acestea le consacram materialul de față.

*

Regimul politic comunist, extins pe un spațiu geografic care a cuprins multe state și care a persistat o perioadă lungă de timp, a avut caracteristici și tipare comportamentale comune. Personalitățile aflate în fruntea statelor au avut și ele trăsături asemănătoare: oameni adeseori lipsiți de cultură, de educație, incapabili să evalueze situațiile, obedienți până la slugărnice autorităților sovietice și ideologiei marxiste.

Aceasta a facilitat circulația unor bancuri politice pe întregul teritoriu în care apăreau aceleași probleme. Ele au fost percepute, multă vreme, drept critici deschise la adresa regimului politic și, de

³ Barbara Babcock, *The Reversible World: Symbolic Inversion in Art and Society*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1978 apud *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs...*, p. 471-472.

⁴ Richard Dawkins, *The Selfish Gene*, Oxford University Press, 1989, p. 102.

⁵ V. <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Meme&oldid=77137937> și Constantin Eretescu, cap. „Bancuri”, în *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, București, Editura Compania, 2004, p. 284-299.

aceea, interzise. În lipsa dreptului la exprimare liberă, bancurile au avut o circulație exclusiv orală. Anonimatul era cel care le asigura protecția. În perioadele restrictive, mai ales la începutul instaurării noii ordini politice, rostirea unui banc critic la adresa regimului putea atrage privarea de libertate sau pierderea dreptului de a-ți exercita profesia. Acuzația care se aducea cel mai adesea era aceea de subminare a puterii de stat.

Nu este exclusă posibilitatea ca, mai târziu, atunci când un banc critic nu mai reprezenta o primejdie pentru cei care guvernau statele, o seamă de astfel de narațiuni să fi fost difuzate chiar din interiorul secțiilor de propagandă ale regimului comunist. Asemenea acțiuni puteau avea loc în contextul pregătirii sau lansării unor măsuri sau legi restrictive și aveau misiunea de a abate atenția de la problemele actuale și de a dezamorsa posibilele tensiuni sociale pe care aceste măsuri aveau să le declanșeze. Această nouă sursă a bancurilor dubla creația originală, spontană, de natură populară.

Bancurile politice au o existență relativ scurtă. Avem informații că în anii '20 ai secolului trecut, în URSS circulau deja glume pe teme politice. Ieșirea din scenă a unui personaj politic important atrage după sine dispariția lui din atenția publicului. Tentativa de a cunoaște bancurile politice în circulație în anii guvernării lui George Washington, Abraham Lincoln sau chiar mai recent, în timpul lui Franklin D. Roosevelt, considerând că asemenea produse folclorice au existat, s-au dovedit infructuoase.

Locul lor a fost luat de citate sau amintiri percepute astăzi drept comice: „This telephone is an amazing invention but who would want to use one of them? – Telefonul e o invenție uimitoare, dar cine are să folosească așa ceva?” ar fi spus președintele Rutherford B. Hayes în 1876. Lincoln este evocat mai ales ca un bun actor. În confruntarea preelectorală cu Jesse B. Thomas, din 1840, celălalt candidat la președinție, Lincoln a ales să imite gesturile, vocea, mersul, particularitățile de exprimare ale adversarului; caricaturizarea a produs efectul scontat la urne și a rămas întipărită în memoria generațiilor care au urmat.

Bancurile al căror personaj principal era unul din liderii statului, aflate până atunci în circulație, au intrat apoi treptat în uitare. Uneori, atunci când este posibil, consecința a contaminării, câte un motiv narativ este reciclat, iar bancul este aplicat unei alte personalități. Lucrurile se petrec la fel în cazul schimbărilor de regim politic.

Circulația bancurilor în lumea contemporană diferă de modul în care se producea difuzarea în trecut. Oralitatea, una din caracteristicile folclorului, a luat forme noi în lumea contemporană. Accesul la internet, comunicarea prin e-mail fac posibilă circulația liberă și anonimă a informației, inclusiv a bancurilor. Este drept că această circulație liberă poate fi de asemenea controlată, obstrucționată, fie de indivizi care nu agreează produsele folclorice aflate în circulație, fie de instituții care nu acceptă critici la adresa șefilor statului. Transmisia pe cale orală făcea posibilă apariția variantelor, rafinarea unui text, introducerea unor motive epice noi. Transmisia prin internet sau prin gazete a bancurilor actuale îngreunează apariția schimbărilor. Din fericire, ele continuă să circule în paralel și pe cale orală.

Prin tradiție, bancul, îndeosebi cel politic, era transmis unui interlocutor sau unui grup de ascultători; în replică, se cuvenea ca unul sau chiar mai mulți dintre cei prezenți să răspundă, cel mai adesea, cu un banc pe aceeași temă. În felul acesta primul devenea parte a audienței până când redevenea narator. Uneori, asemenea întruniri se transformau în adevărate sesiuni de informare asupra ultimelor creații din domeniu.

Protocolul cerea ca o seamă de bancuri, cum ar fi cele licențioase, să fie evitate în cazul prezenței unor femei necunoscute, doamne în vârstă, după cum erau împrejurări, cum ar fi înmormântarea, când ele nu puteau fi difuzate. Spusul bancurilor, îndeosebi a celor politice, era expresia solidarității, o recunoaștere a faptului că cei prezenți împărtășesc același punct de vedere.

Difuzarea bancurilor pe internet a alterat această formă de comunicare. Lectura unui banc, absența gesturilor, a imitării vocii personajului, produc un alt efect asupra cititorului. Un bun narator de bancuri politice era și un lider de opinie. Dreptul, constituțional în multe state, la exprimarea opiniei, permite de asemeni circulația liberă a opiniilor politice ale unor comentatori ai posturilor de televiziune, de presă, actori, celebriități.

O seamă de afirmații, îndeobște comice, devin opere de autor. Ele intră în circulație orală ca orice piesă folclorică, anonimatul fiind redobândit treptat prin circulație. În afara bancului, poziția politică poate fi exprimată de asemenea prin caricaturi, reclame, panouri, afișe, lozinci, în presă, la manifestații de stradă, prin internet. Putem spune că accesul la computere a lărgit sfera acestei componente a folclorului și i-a sporit circulația. Generația care a folosit acest mijloc de comunicare a conservat și fondul de bancuri politice care au circulat în ultimul sfert de veac.

În spațiul american, președintele statului și cei câțiva din jurul lui se află permanent în vizorul oamenilor, al camerelor de televiziune, al gazetarilor. Fiecare gest al șefului statului este evaluat, apreciat sau respins, orientarea lui politică, trăsăturile lui morale, fizice, sunt și ele cântărite și judecate sub aspectul consecințelor în planul vieții cotidiene. Acțiunile pe care le întreprind devin, adeseori, subiecte narative. Bancurile despre președinții statului au, cel mai adesea, o circulație restrânsă la spațiul națiunii în care au fost create și la perioada de timp în care aceștia se află în funcție.

*

Bill Clinton, cel de al 42-lea președinte al Statelor Unite, intrat în funcție în 1993, este primul beneficiar al acestui nou mod de circulație a folclorului. Relațiile extraconjugale, între ele cea cu Monica Lewinsky, o tânără internistă aflată în formare la Casa Albă, au definit perspectiva din care avea să fie privit și judecat din acel moment înainte președintele statului.

O seamă de bancuri o au ca personaj central pe Hillary, soția lui, ea însăși viitoare candidată la președinție. Cel mai adesea ea este judecată critic, blamată de oponenții politici pentru vederile ei liberale. Faptul că în Statele Unite nici o femeie nu a ajuns vreodată președinte pare să îngăduie o asemenea atitudine.

• *Jerry Falwell* (pastor baptist și activist conservator – n.m.) se află în avion alături de președintele Clinton. Scurtă vreme după decolare, stewardesa vine să servească băuturi. Președintele cere un whiskey cu soda care-i este pus înainte, după care femeia îl întreabă pe pastor ce vrea să bea. „Doamnă”, zice, „mai degrabă m-aș lăsa violat de o curvă sălbatică decât să mă ating de alcool”. Cum auzi, președintele înapoie paharul. „Îmi pare rău. N-am știut că se poate alege. Iau și eu la fel ca dânsul”.

• *Reagan, Nixon și Clinton sunt pe Titanic. Vaporul lovește un iceberg și se scufundă încet. Lumea țipă, se agită să-și scape viața. „Femeile și copiii primii”, spune Reagan. „F... femeile”, strigă Nixon. „Crezi că avem vreme?”, întreabă Clinton.*

• *Dan Quayle* (vicepreședintele Americii în timpul lui George H. W. Bush – n.m.), *Newt Gingrich* (fost lider al Congresului – n.m.) și *Bill Clinton* se află împreună într-o mașină în Midwest. Dintr-odată îi prinde o tornadă și-i azvârle undeva la mii de metri depărtare. Când își revin și ies din mașină își dau seama că se află în lumea din Oz. Se hotărăsc atunci să se ducă să-l vadă pe vrăjitorul din Oz. „Eu am să-i

cer să-mi dea minte”, zice Quayle. „Eu am să-i cer să-mi dea inimă”, zice Gingrich. „Unde-i Dorothy?” întreabă Clinton.

• Hillary intră într-o prăvălie cu animale și văzu un papagal frumos și colorat. „Papagalul ăsta vorbește?”, întrebă. „O, da”, spuse stăpânul magazinului. „Dar de ce costă doar 50 de dolari, iar ceilalți 500?” „Ei, nu sunt mulți oamenii care vor un papagal ca ăsta. Fiindcă a stat mulți ani într-un bordel și are un limbaj groaznic”. „Eu îl vreau”, spuse. „Cum credeți”, zice.

Când ajunse cu el la Casa Albă, dezveli colivia și admiră pasărea. Papagalul își scutură capul și se uită drept la ea. „Casă nouă, altă madamă”. Hillary râse. Curând veni Chelsea împreună cu un prieten să admire pasărea. „Casă nouă, curve noi”, observă papagalul. La început aceștia se simțiră ofențați, dar după ce Hillary le spuse povestea, râseră cu toții. Puține minute mai târziu intră și președintele în camera de zi. Papagalul se uită la el. „Salut, Bill”.

• Într-o zi președintele Clinton coborî din elicopter în fața Casei Albe cu câte un purceluș sub fiecare braț. La capătul treptelor soldatul luă poziție de drepți. „Frumoși purceluși”, remarcă. „Ăștia nu sunt purceluși”, spuse președintele. „Sunt adevărați pui de mistreț. Unul e pentru Hillary, unul pentru Chelsea”. Militarul salută respectuos. „Un schimb bun”.

• Bill Clinton se plimbă pe o plajă și dă peste o lampă. O ia de jos, trece cu mâna peste ea și înaintea lui apare un djinn⁶. Uimit, Bill îl întreabă repede dacă-i împlinește trei dorințe. „Nu. Din cauza inflației, a crizei economice, a lefurilor de mizerie din lumea a treia, nu pot să-ți îndeplinesc decât una singură. Ce vrei?” „Uite”, zice Bill, „aș vrea ca oamenii să-și aducă aminte de mine ca cel care aduce pace în Orientul Apropiat, iară nu pentru poveștile cu Monica, cu Jennifer și toate celelalte. Vezi harta asta? Vreau ca țările de aici să înceteze să mai lupte între ele”. „Dumnezeule mare. Dar țările astea sunt în luptă de mii de ani. Eu pot să fac multe, dar așa ceva e peste puterile mele. Altă dorință n-ai?” Bill se gândește bine, după care zice: „Știi, oamenilor nu le place soția mea. Spun despre ea că e un trepăduș, că e urâtă, meschină, că mă controlează. Aș vrea s-o faci cea mai frumoasă femeie din lume, s-o placă fiecare”. Djinnul tăcu multă vreme, după care oftă lung. „Mai arată-mi o dată harta aia”.

⁶ Creaturi supranaturale, de obicei răuvoitoare, din mitologia arabă. Ei apar, de asemenea, și în tradițiile islamice, fiind adesea menționați în *Coran* și în multe alte texte musulmane.

Bancul cunoaște variante, se reciclează, introduce în același cadru narativ personaje noi. Versiunea anterioară a bancului citat a avut ca protagonistă o femeie. Cererea ei era aceeași, pace în Orientul Apropiat. Fiindcă djinnul nu e capabil s-o îndeplinească, femeia cere un iubit perfect, un bărbat care să-i îndeplinească dorințele, să fie gospodar, harnic, fără vicii. După un lung timp de evaluare a posibilităților, djinnul se întoarce și el la prima cerere a femeii. Motivul poate fi întâlnit în culturi și timpuri diferite. O versiune în circulație în apusul Statelor Unite arată astfel:

• *Un pescar se plimba pe malul apei și văzu peștișorul de aur. „Dacă-mi dai drumul în apă, îți împlinesc o dorință. Ce vrei?” „Știi, peștișorule, mie mi-e frică de apă. Construiește tu un pod până în Hawaii”. „Dar tu îmi ceri ceva care e chiar și pentru mine cu neputință. Prea mult beton, prea mult oțel. Cere altceva”. „Bine, atunci fă-mă să înțeleg femeile”, zice pescarul. Peștișorul stătu o jumătate de ceas pe gânduri. „Pe câte benzi zici că vrei podul ăla, pe două sau pe patru?”*

Varianta românească are ca personaj un proaspăt îmbogățit.

• *Gigi Becali se duce la pescuit. Iese din Maybach, scoate undița de aur, cu fir de mătase și ac de diamant, se așază pe malul apei și așteaptă. După vreo zece minute prinde un peștișor micuț. „Eu sunt peștișorul de aur. Ți-am dat trei dorințe”, spune peștele. „Bine. Hai spune repede ce vrei”.*

*

În vreme ce problema principală a fostului președinte Clinton era infidelitatea conjugală, problemele președintelui care l-a urmat, George W. Bush (2000-2009), au fost legate de competență, de asigurarea unui comportament moral („*Promit: fără scandal sexual; uități-vă la mine*”), de neputința de a se exprima coerent în limba natală, de lipsa de inteligență, de incapacitatea de a spune adevărul.

• *Dick Cheney* (vicepreședinte al SUA în timpul lui George W. Bush – n.m.) *intră în biroul președintelui și-l găsi pe George W. Bush sărind și urlând fericit. „Ce s-a întâmplat domnule președinte”, întreabă. „A, nimic, nimic. Doar că am terminat de dezlegat un joc în timp record”. „Cât v-a luat?” „Uite, pe cutie scrie „între 3 și 5 ani”, dar eu l-am rezolvat într-o lună”.*

Într-o versiune paralelă, bancul are drept personaje două blonde. Asemenea lui Bush, și ele își sărbătoresc performanța de a fi dezlegat în timp record jocul destinat copiilor cu vârsta între 3 și 5 ani.

• Două blonde sărbătoreau de zor într-un bar. La un moment dat barmanul le întreabă: „Sunt și eu curios, de ce sunteți așa de bucuroase?” „Am reușit ă terminăm un puzzle în 6 luni”. „Păi și ce, ăsta-i un motiv de bucurie?” „Sigur, pe cutie scrie 3-5 ani”.

• Laura Bush moare și ajunge în rai. La poartă îl vede pe Sfântul Petru înconjurat de o mulțime de ceasuri. „La ce bun toate ceasurile astea?” întreabă. „Fiecare om are unul”, spune Sfântul Petru. „Pornesc de la douăsprezece. Și, de fiecare dată când omul spune o minciună, ceasul se mișcă un minut înainte. Uite, ăsta-i ceasul Maicii Tereza. Ea nu a spus niciodată o minciună. Și ceasul continuă să arate miezul zilei. ăsta-i ceasul lui Washington”, spuse Sfântul Petru. „El a mințit de două ori și, uite, ceasul arată două minute peste douășpe”. „Bine. Și unde-i ceasul soțului meu?” „A”, chicoti Sfântul Petru, „Iisus l-a luat în biroul lui. L-a pus în tavan și-l folosește ca ventilator”.

• Într-o noapte George W. Bush se tot răsucește în pat și nu poate să doarmă. Dintr-odată îl vede pe George Washington. „George”, zice, „care e cel mai bun lucru pe care-l pot face pentru țară?” „Fii un om onest și de onoare, așa cum am fost eu”, zice Washington și dispare. A doua noapte îl zărește în întuneric pe Thomas Jefferson. „Tom”, zice Bush, „care e lucrul cel mai bun pe care-l pot face pentru țară?” „Respectă Constituția, așa cum am făcut eu”, zice Jefferson și se face nevăzut. Nici a treia noapte nu poate să doarmă. Tot răsucindu-se, îl vede pe Franklin D. Roosevelt. „Franklin, care e cel mai bun lucru pe care-l pot face pentru țară?” „Ajută-i pe cei mai puțin norocoși, așa cum am făcut eu”, zice Roosevelt și dispare și el. Lucrurile nu merg mai bine nici în cea de a patra noapte, când îl vede umblând prin cameră pe Lincoln. „Abe”, zice, „care e cel mai bun lucru pe care-l pot face pentru țară?” „Du-te să vezi o piesă”.

Pentru cei mai puțin familiarizați cu istoria Statelor Unite se cuvine să amintim că Abraham Lincoln a fost asasinat în ziua de 14 aprilie 1865, pe când se afla la Teatrul Ford din Washington.

• Când a murit Einstein și a ajuns în rai, Sfântul Petru i-a cerut să-și dovedească identitatea. Einstein a mâzgălit câteva ecuații pe o foaie de hârtie și a fost lăsat înăuntru. Când a murit Picasso, Sfântul Petru l-a întrebat și pe el: „Cum poți să-mi dovedești că ești Picasso?” Acesta a făcut câteva desene, Sfântul Petru s-a lăsat convins și l-a lăsat să intre.

Apoi, a murit și George Bush și s-a trezit la poarta raiului. „Cum poți să-mi dovedești că ești cu adevărat George Bush?” întrebă Sfântul Petru. „Habar n-am”, zice Bush. „Uite”, spune Sfântul Petru, „Albert Einstein mi-a arătat niște ecuații, Picasso niște desene, tu cum poți să-mi probezi că ești George W. Bush?” „Cine-i Einstein, cine-i Picasso?”, întrebă Bush. „A, tu trebuie să fii”, zise Sfântul Petru, „hai, intră”.

- *Oficiul poștal a emis un timbru cu chipul președintelui George W. Bush. Și îndată au apărut probleme. Timbrul nu se lipește pe plic. Supărat, președintele a declanșat o investigație. După o lună de cercetări, comisia i-a prezentat raportul:*

1. *Timbrul este executat corect;*
2. *Adezivul este plasat pe dosul timbrului;*
3. *Oamenii scuiță greșit.*

- *Washington (Reuters). Un incendiu tragic a mistuit biblioteca personală a președintelui George W. Bush. Ambele cărți au fost distruse de flăcări. Purtătorul de cuvânt al Casei Albe spune că președintele este neconsolat fiindcă n-apucase încă s-o coloreze pe cea de a doua.*

- *La o ceremonie a sărbătoririi veteranilor de război Bush a promis: „O să ne îndeplinim misiunea. Punct”. A fost sfătuit după aceea că nu e nevoie să citească și semnele de punctuație.*

- *Donald Rumsfeld (ministru al apărării în timpul lui Gerald Ford și Bush Jr. – n.m.) îi prezintă președintelui raportul zilnic. La sfârșit spune: „Ieri și-au pierdut viața trei brazilieni”. „O, nu!”, strigă Bush. „E groaznic”. Cei din jur înlemnesc când văd prin câtă emoție trece președintele țării. În cele din urmă Bush își revine treptat, și-și ia mâinile de pe cap. „Cât de mulți oameni sunt într-un brazilion?”, întrebă.*

- *Cei doi Bush, Papa Bush și Bush Jr., sunt într-un avion de două locuri. Papa Bush, care pilotează, se ridică de pe scaun, ia parașuta și se aruncă din avion. Disperat, președintele, care, în ciuda serviciului militar la aviație, nu știe să piloteze, apucă radioul. „Ajutor, ajutor. Tata a sărit din avion”. Controlul la sol recepționează mesajul. „Tata?” „M-a lăsat aici. A luat parașuta”. „Cine, tata?” „El era pilotul. Dumnezeuule”. „Nu te speria, domnule”, zice controlorul. „Îți explic eu cum să cobori. Primul lucru, să-mi dai înălțimea și poziția”. „Am 1.80 m și stau în față”.*

- *Când a vizitat Anglia, George W. Bush a fost invitat la un ceai de regina Elisabeta. A întreat-o atunci cum se orientează ea în alegerea*

celor care conduc țara. „Aleg oamenii inteligenți”, zice regina. „Dar cum știți care e inteligent?” „A, asta-i simplu. Le pun întrebări și-mi dau seama. Hai să-ți demonstrez”, spune. Ia telefonul și-l sună pe Tony Blair. „Domnule prim ministru, răspunde-mi, te rog, la această întrebare: mama dumitale are un copil și tatăl dumitale are un copil, iar acest copil nu-ți este nici frate, nici soră. Cine este?” „Sunt eu”, răspunde Blair. „Așa e. Mulțumesc și noapte bună!” Se întoarce apoi spre Bush. „Ai văzut?” „Aveți dreptate. Am să folosesc și eu tehnica asta”.

Ajuns acasă, primul lucru, îl cheamă la el pe senatorul Jesse Helms, președintele Comitetului pentru Relații cu Străinătatea. „Domnule senator”, zice Bush, „mă întreb dacă poți să-mi răspunzi la o întrebare”. „La ce vă gândiți?” „Uite, mama ta are un copil și tatăl tău are un copil, iar copilul ăsta nu este nici fratele, nici sora ta. Cine e?” Helms cade pe gânduri, își sucește gâtul, rămâne nemișcat. „Am să mă gândesc și vin înapoi cu răspunsul. Bine?”

Întors la lucru, Helms convoacă un grup de senatori republicani, le pune aceeași întrebare și nu obține nimic nici de la ei. Disperat, îl sună pe Colin Powell, șeful Departamentului de Afaceri Străine și-i pune aceeași întrebare. „Sunt eu, bineînțeles”, zice el.

Ușurat, Jesse Helms fuge înapoi la Casa Albă. „Știi cine e” îi strigă lui Bush, „e Colin Powell”. „Nu, prostule, n-ai nimerit-o. E Tony Blair”.

• Președintele George W. Bush se duce la o școală elementară și intră într-o clasă în care tocmai se discuta despre tragedie. Învățătorul îi cedează locul și-l roagă să conducă el discuția.

– Să-mi dați, copiii, un exemplu de întâmplare tragică, spuse președintele.

Un elev ridică mâna.

– Dacă prietenul meu se joacă în stradă și tocmai atunci trece o mașină care-l lovește și-l omoară, zice elevul, are loc o tragedie.

– Nu, zice Bush. Asta nu e o tragedie. Asta-i un accident. Altcineva. Ridică mâna o fată.

– Dacă autobuzul care ne aduce la școală și în care sunt 50 de copii derapează de pe șosea, se prăbușește într-o prăpastie și toți copiii mor, zice fata, atunci are loc o tragedie.

– Mă tem că nu e, zice Bush. E o grea pierdere, dar nu e o tragedie. Poate altcineva?

Copiii tac. Nimeni nu se mai încumetă. Până la urmă se oferă un băiat din fundul clasei.

– *Dacă Air Force One în care se află președintele Bush și soția lui, Laura, este lovit de un misil tras de Osama bin Laden, este făcut praf, iar președintele aflat la bordul lui moare, zice elevul, atunci avem o tragedie.*

– *Bravo, excelent, zice președintele. Spune-mi acum de ce e o tragedie.*

– *Fiindcă, ezită elevul, nu e un accident și nici o grea pierdere.*

Bancul își găsește originea într-unul aflat în circulație cu aproape o jumătate de secol înainte în spațiul lumii comuniste. În versiunea primă personajul central era Brejnev, secretarul general al Partidului Comunist, în perioada destrămării lente a sistemului.

• *Sub îndrumarea învățătorului, într-o clasă copiii discută care e deosebirea dintre o nenorocire și o catastrofă.*

– *Ei copii, dați-mi exemple, spune învățătorul.*

– *Dacă Ivanov, care e cel mai sărac din sat, își duce capra la pădure și ea alunecă pe podeț, cade în râu și moare, asta e o catastrofă.*

– *Nu, nu, asta e o nenorocire, dar nu e o catastrofă. Altcineva?*

Ridică mâna un elev din fundul clasei.

– *Dacă avionul în care călătorește tovarășul Leonid Ilici Brejnev se prăbușește și tovarășul secretar general al partidului își pierde viața, atunci avem o catastrofă.*

– *Așa, copii. Asta-i o catastrofă, dar nu-i o nenorocire.*

• *George W. Bush și șoferul lui, în drum spre Air Force One, trec pe lângă o fermă. Dintr-odată un porc sare în drum. Șoferul încearcă să-l ocolească, dar nu izbutește și trece peste el. Oprește mașina și se duce la fermier să-i explice cum s-a întâmplat. Se întoarce de acolo cu o bere, un trabuc și o grămadă de bani. „Dumnezeule mare”, exclamă Bush, „ce le-ai spus?” „Le-am zis că sunt șoferul lui Bush și că tocmai am omorât porcul”.*

• *Bush și Powell (fost ministru de externe – n.m.) sunt într-un bar. Un tip intră, îi vede și-l întreabă pe barman, „Nu sunt ăștia Bush și Powell?” „Ei sunt” zice barmanul. Tipul se duce la ei. „Hei, ce faceți aici?” „Punem la cale cel de al Treilea Război Mondial”. „Zău? Și cum are să fie?” Bush zice: „O să omorâm zece milioane de afgani și un biciclist”. „De ce să omorâți biciclistul?” Bush se întoarce spre Powell. „Vezi, ți-am spus că nimeni n-are să întrebe de afgani”.*

Motivul detaliului disonant, care abate atenția de la crima reală, poate fi întâlnit într-o seamă de alte bancuri aflate în circulație.

• *Un tip care vrea să fie angajat la serviciul de poliție din*

Tennessee este interviuat de șerif. „Calificările duminică sunt toate bune, dar trebuie să te mai supunem la un test ca să vedem dacă ești potrivit pentru post”. După care scoate pistolul, de la șold, îl pune pe birou și spune: „La pistolul ăsta, ieși afară și împușcă șase imigranți ilegali, șase vânzători de droguri, șase extremiști musulmani și un iepure”. „De ce iepurele?” „Foarte bine, ai trecut testul, poți să începi de mâine”.

Bush pierde întotdeauna competiția cu Clinton, dar și cu subordonatul lui. Iar alegerea lui ca președinte se datorează exclusiv votului celor incapabili să gândească.

• *Bill Clinton, Al Gore și George W. Bush sunt înaintea plutonului de execuție într-o țară latino-americană. Primul care urmează să fie executat este Clinton. Chiar înainte să fie dat ordinul să se tragă, Clinton strigă „Cutremur!” Militarii se aruncă la pământ, Bill sare zidul și scapă. Urmează Gore și lucrurile se petrec aidoma. Chiar înainte ca ofițerul să ordone soldaților să tragă, Gore strigă cât poate de tare, „Tornadă!”, soldații se aruncă la pământ, fostul vicepreședinte sare și el zidul și fuge. Acum, George W. Bush e pus cu spatele la zid. Tot timpul acesta președintele se gândește. „Domnule, văd că toată treaba merge așa. Când se apropie momentul, anunț un dezastru, soldații se aruncă la pământ și eu sar zidul”. Așa că așteaptă liniștit până ce soldații își duc armele la ochi, după care strigă din răsuputeri „Foc!”*

Într-o versiune aflată în circulație în același spațiu cultural, greu de apreciat dacă anterioară celei citate, cei trei aflați înaintea plutonului de execuție sunt o brunetă, o roșcată și o blondă. Reacțiile sunt similare.

• *În fața plutonului de execuție sunt aduse trei tipe: una brunetă, una roșcată și una blondă. Prima e adusă roșcata. Când se pregăteau soldații s-o împuște, tipa începe să strige „Tornadă!” Toți trăgătorii au luat-o la fugă și gagica a scăpat. Vine rândul brunetei. Strigă și ea, „Cutremur!” și până se dezmeticesc ăia, fuge și ea. Vine și blondă, care-și scutură coama și urlă cât poate „Foc!”*

• *Un tip intră într-un bar și descoperă că barmanul e un robot. Robotul îl servește cu un cocktail, după care se apleacă spre el și-l întreabă: „Ce IQ (indice al inteligenței – n.m.) ai?” Tipul zice „150”. Robotul se apucă să converseze cu el despre factorii încălzirii globale, despre fizica cuantică, despre înclinații sexuale.*

Clientul e impresionat și-și zice: „Hai să testez robotul ăsta”. Iese din bar, face câțiva pași și se întoarce. Robotul îi servește băutura, după care îl întreabă ce IQ are. „Cam 100”, zice omul. De îndată

robotul începe să discute cu el despre cursele de mașini, despre fotbal, super-modele, fast food.

Impresionat de-a binelea, tipul își zice să-l mai încerce o dată. Iese din bar, se învârte puțin pe afară, după care reintră. Robotul îi servește băutura și-l întreabă din nou de IQ. „Ăă, 50, cred”. Robotul porni să vorbească rar. „Buun”, zice, „...o să-l votezi din nou pe Bush, nu-i așa?”

• O învățătoare dintr-un orășel din Texas vrea să știe câți elevi din clasa ei sunt susținători ai lui Bush. Copiii nu știu bine ce-i aia susținător, dar, ca să-i facă plăcere, ridică mâinile în sus. Toți, cu excepția lui Johnny. Învățătoarea îl întreabă pe băiat de ce a hotărât el să fie diferit. „Eu nu sunt un fan al lui Bush. Eu sunt pentru John F. Kerry”, zice băiatul. „Mama ține cu Kerry, tata ține cu Kerry, așa că și eu țin cu Kerry”. Învățătoarea, dintr-odată furioasă, începe să țipe. „Dacă mama ta ar fi o cretină și tatăl tău un idiot, atunci tu ce-ai fi?” „Cred că asta m-ar face un admirator al lui Bush”, zice Johnny.

Într-o variantă foarte asemănătoare, învățătoarea pare interesată de afilierea/neafilierea copiilor la religie.

• O tânără profesoară, cu vizibile tendințe liberale, explică micuților ei elevi faptul că ea este atee și-i întreba dacă sunt și ei la fel. Neștiind, de fapt, ce-i aia un ateu și dorind să fie la fel ca profesoara lor, micuții au ridicat mânuțele în aer. Dar iată și o excepție. O fetiță, pe nume Ana, nu ridică mâna. Profesoara, observând-o, o întreabă de ce n-a ridicat și ea mâna.

– Pentru că nu sunt atee, răspunde Ana.

Profesoara o întreabă din nou:

– Dar tu ce ești?

– Sunt creștină.

Puțin deranjată, profesoara o întreabă de ce este ea creștină.

– Am fost crescută să-L cunosc și să-L iubesc pe Dumnezeu; mama este creștină, la fel și tata, așa sunt și eu.

Profesoara enervată:

– Asta nu este un motiv, spuse ea. Ce-ar fi dacă maică-ta ar fi o idioată și taică-tău la fel? Ce ai fi tu atunci? Ai fi la fel ca ei?

Fetița tăcu puțin și... zâmbind, zise:

– Atunci... așa fi atee!

Bancul politic devine uneori parabolă. Obiectivul narațiunii este dublu, provocarea râsului și ilustrarea unei aberații politice printr-o comparație ușor de înțeles.

• *Pe când bandaja rana unui bătrân de 90 de ani, doctorul îl întreabă cum i se pare că se descurcă George Bush ca președinte. „Știi, Bush e o broască țestoasă pe stâlp”, zice bătrânul. „Ce-i aia, broască țestoasă pe stâlp?” „E cam așa”, spune bătrânul. „Dacă ai mers vreodată pe drum de țară trebuie să fi văzut o broască dintr-asta pe stâlp. Știi că nu putea să ajungă acolo singură, că n-are ce să caute în locul ăla, că nu poate să facă nimic stând acolo și tot ce poți să-ți dorești e s-o dai jos”.*

*

Mai slab reprezentat, în ce privește numărul bancurilor, este Barack Obama (președinte în perioada 2009-2016). Puține dintre acestea sunt creații anonime.

• *Un gazetar ia un interviu unui bătrân din Texas. „Domnule, știți că pentru prima dată în istorie America are un președinte negru?” „Fugi de-aici. Trăim în America. Așa ceva nu e cu putință”. „Uitați-vă la titlurile din ziare: New York Times – «Barack Obama. Primul președinte de culoare de la Casa Albă»; Washington Post – «Pentru prima dată un cetățean de culoare ajunge președinte»”. „Extraordinar. Tare mândru trebuie să fie stăpânul lui”.*

• *L-am întrebat pe Obama pentru ce i-au dat premiul Nobel. „Nu știu”, zice, „mă tem c-or să mi-l ia înapoi”.*

• *Îl sun pe Obama acum vreo două zile. „Obama”, zic, „lumea e fericită cu tine. Oamenii zic: Dacă nu era el, eram acum în lumea a treia”. Obama râse. „Să nu se îngrijoreze. Ajung acolo repede”.*

Cele mai multe sunt însă creațiile unor comentatori politici de la televiziune:

• *Michelle Obama a spus că ea vrea ca o femeie să fie aleasă președinte al Statelor Unite cât de curând. Până și ea s-a săturat de președinția lui Obama (Conan O'Brien).*

Ca orice produs folcloric, bancul este anonim. Autorul lui s-a pierdut în actul comunicării. Atunci când comunicarea se produce înaintea publicului spectator și a camerelor de luat vederi, conservat în înregistrări, autorul ajunge să fie reținut și recunoscut, cel puțin un timp, pentru cele spuse.

Lui Barack Obama, multă vreme suspectat ca fiind musulman, născut în afara Statelor Unite, același Conan O'Brien îi găsește în sfârșit originea exactă:

• *Președintele Obama a organizat la Casa Albă o ceremonie de sărbătorire a primei nopți de Hanuka. În replică, republicanii au spus: „E chiar mai rău decât am spus. E un evreu musulman”.*

*

Alegerea lui Donald Trump ca președinte al Statelor Unite, – inaugurat în 2017 –, a generat deja o multitudine de bancuri. Cele mai multe se referă la aerul său imperial, la incompetență, la incapacitatea de a coopera cu opoziția, dar și cu reprezentanții propriului partid. Între primele, dacă nu chiar cel dintâi – la doar patru zile după alegeri –, a apărut în circulație următorul banc:

• *După ce mor, George W. Bush, Barack Obama și Donald Trump se prezintă înaintea lui Dumnezeu. Dumnezeu îl întreabă pe Bush: „Tu în ce crezi?” „Cred într-o economie liberă, o Americă puternică, o națiune americană unită și așa mai departe”, zice Bush. „Bravo. Vino și așază-te pe scaunul din dreapta mea”, zice Dumnezeu. După care îl întreabă pe Obama: „Tu în ce crezi?” „Cred în democrație, în ajutorarea celor săraci, în pacea mondială”. Dumnezeu este realmente impresionat de răspunsul lui Obama. „Bravo”, zice. „Vino și așază-te pe scaunul din stânga mea”. După care îl întreabă și pe cel de-al treilea. „Tu în ce crezi?” „Cred că stai pe scaunul meu”, zice Trump.*

Bancul reciclează unul mai vechi, ai cărui protagoniști erau Al Gore, Bill și Hillary Clinton.

• *Bill Clinton, Hillary Clinton și Al Gore se află într-un avion care se prăbușește. Ajung toți trei în rai, înaintea lui Dumnezeu, care li se adresează pe rând: „Al, tu în ce crezi?” „Cred că motorul cu combustie este un lucru rău, va trebui să încetăm să-l mai folosim, altminteri tot pământul devine o seră și lumea va pieri”. Dumnezeu se gândește o clipă, după care zice: „Vino și șezi pe scaunul ăsta, în stânga mea”. Se uită apoi la Clinton. „Bill, tu în ce crezi?” „Cred că oamenii ar trebui să aibă dreptul să ia singuri deciziile care privesc viața lor și să nu le fie impus nimic din afară”. „Asta sună bine”, zice Dumnezeu. „Treci aici, pe scaunul din dreapta mea”. După care se întoarce spre Hillary. „Tu în ce crezi?” „Cred că stai în scaunul meu”.*

• *Un copil mexican îl întâlnește pe Donald Trump și-i zice:*

– *Într-o zi am să fiu președinte.*

– *Ești tâmpit?, zice Trump, n-ai nimic în cap, ești înapoiat?*

– *M-am răzgândit” spune băiatul. „Prea multe condiții”.*

• *În pauza dintre două cuvântări la Casa Albă, Melania Trump se apleacă să vorbească cu secretarul de stat Rex Tillerson. „Știi”, zice, „de Crăciun i-am cumpărat lui Donald un papagal. Pasărea asta e așa deșteaptă, Donald l-a învățat deja să pronunțe mai bine de două sute de*

cuvinte”. „Oo, asta-i impresionant”, zice Tillerson, „dar vă dați seama că el poate doar să rostească cuvintele, el nu înțelege sensul lor”. „Da, știu”, zice Melania, „nici papagalul”.

• Când a murit Trump, Casa Albă a pregătit un priveghi elaborat, la care să participe invitați și toată elita statului. Doamna Trump a chemat la ea cioclul pentru o discuție particulară. „Te rog să ai grijă ca peruca să rămână neclintită pe capul lui. Eu sunt singura care știe că era chel și nu pot să las ca lucrul ăsta să se afle tocmai acum. Mai ales că prietenii din țara veche or să-l prindă de mâini, or să-l mângâie pe cap”. „Fiți liniștită, doamnă. Peruca n-are să-i cadă de pe cap”. Și într-adevăr, după o noapte agitată, peruca a rămas neclintită pe capul lui Trump. Câteva zile mai târziu, soția președintelui cheamă cioclul să-l plătească pentru tot ce-a făcut. Acesta refuză să primească banii. „Se poate, doamnă? Pentru câteva cuie?”

• Un om în vârstă se află în camera de urgență la spital. „Cum s-a întâmplat?” îl întrebă doctorul. „Mă gândeam la libertatea de expresie în America”, zice bătrânul. „Și toate rănile astea de acolo ți se trag?” „Da”, zice. „Acum mulți ani am încercat Testul-Reagan. M-am pus în față la Casa Albă și am strigat „La dracu cu Reagan”. Și toți câți erau, rânjeau la mine. În dimineața asta am încercat Testul-Trump”.

• Donald Trump, Barack Obama, Papa și un băiat mexican sunt într-un avion care e pe cale să se prăbușească peste o clădire. Sunt patru oameni, dar numai trei parașute. „Eu sunt cel mai important om aici. Iau parașuta”, zice Obama. „Eu sunt cel mai deștept om din lume. Iau parașuta”, zice Trump. Amândoi apucă câte o parașută și sar din avion. Papa îi zice băiatului: „Ia parașuta, fiule, și salvează-ți viața”. „E-n ordine”, zice copilul, „cel mai deștept om din lume a luat rucsacul cu care merg eu la școală”.

Într-o versiune anterioară, cel de care depindea soarta omenirii era George W. Bush.

• Un avion e pe cale să se prăbușească. Sunt cinci pasageri, dar numai patru parașute. Primul, un sportiv, se ridică și zice: „Eu nu pot să-mi decepționez supporterii, trebuie să-mi salvez viața”. Apucă o parașută, și-o pune și sare din avion. Al doilea, Hillary Clinton: „Eu sunt, poate, viitoare președinte a Statelor Unite. Viitorul acestei țări e în mâinile mele, trebuie să trăiesc”. Ia o parașută, și-o pune și se aruncă. Al treilea, se ridică Bush. „Sunt președintele celui mai puternic stat din lume. De mine depinde soarta întregii omeniri”. Ia parașuta și se aruncă. Următorul este Papa. Alături de el un băiat. „Eu am trăit destul”, zice

Papa. „Am încercat să fac bine atât cât am putut”. Arată spre copil. „Tu reprezinți viitorul. Ia parașuta și salvează-te”. „Avem amândoi parașută”, zice băiatul. „Bush și-a pus în spate ghiozdanul meu”.

• Într-o pauză la Opera Metropolitan din New York, la supraveghetorul sălii vine o femeie care-i spune în șoaptă: „Cred că am fost hărțuită sexual”. Neștiind ce să spună, acesta o asigură că va face investigații. La sfârșitul spectacolului, o altă femeie vine la el și spune grăbită: „Domnule, cred că am fost hărțuită sexual”. Omul se uită atent prin sală și vede un tip care se târăște printre scaune. „Pot să vă ajut cu ceva?” întrebă. Un Donald Trump chel se uită la el. „Poți, fiule. Mi-am pierdut peruca și o caut pe jos. Am crezut de două ori că am găsit-o, dar erau cu cărare pe mijloc. A mea are cărarea pe-o parte”.

• Un spion rus, un agresor sexual și un miliardar intră într-un bar. „Cu ce pot să vă servesc, domnule președinte?” întreabă chelnerul.

În seria bancurilor Întrebare/Răspuns, construite după modelul „Radio Erevan”, putem menționa câteva de dată recentă:

• Ce vede Melania la Donald Trump?

Zece miliarde de dolari și colesterolul ridicat.

• Ce vezi dacă te uiți în ochii lui Donald Trump?

Ceafa.

• Care sunt cele două mâncăruri preferate ale lui Trump?

Carnea și democrații.

• De ce nu poți să-l compari pe Donald Trump cu cancerul?

Fiindcă de cancer uneori poți să scapi.

• Care e deosebirea dintre Donald Trump și Dumnezeu?

Dumnezeu nu crede că el e Donald Trump.

Bancurile despre personalitățile marcante ale unui stat, fie că e vorba de președinți, prim-miniștri sau lideri de partide, sunt parte a bancurilor politice. Ele exprimă opinia majorității populației despre felul în care acești reprezentanți ai lor se confruntă cu problemele societății. Dacă bancul este expresia unei poziții critice la adresa celor care se află în fruntea statului, mulțimea bancurilor care vizează diversele aspecte ale vieții celor din fruntea statului exprimă temerea că speranța în mai bine trebuie amânată sau căutată altundeva.